# ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

## ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՇԱՆԱԳՐԵՐՈՒ ԶԱՅՆԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԻ ՄԱՍԻՆ

Հ. Վ. Հացունիի վերջին Ուղղագրութիւն եւ Առոգանութիւն Հայերէնի մակագրուած ուսումնասիրութեան մէջ, զոր տակաւին նոր կարդալու առիթ ունեցանք, կան քանի մը կարեւոր վրիպումներ, զորս կ'արժէ մատնացոյց ընել, ատոնց դէմ այդ գրքին փաստերն իսկ գինելով։ Այդ փաստե՛րը միայն պիտի գործածեմ այստեղ, ցոյց տալու համար այդ վրէպները։

Վերոյիշեալ գրքին Բ գլխուն Դ. յօդուածին նիւթն է միայն մեր դիտողութեան առարկան։ Արդ, այնտեղ Հ. Վ. Հացունի կը խօսի հայերէն «նուրբ», «միջակ» և «թաւ» անուններու ներքև դասաւորուող գրերու ձայնական արժէքներուն մասին (Տե՛ս նաև Սիոն 1934 Յուլիս)։ Իր խօսքերուն եզրակացութիւնը սա՛ է թէ հայերէն գրերու հարազատ հնչումը պահուած է Արարատի և Տարօնի հնչումներուն մէջ. սխալ կը համարի, յիրաւի, արևմտահայ արտաբերումը բ, գ, դ, ջ, ձ, գրախումբերուն, որովհետև հոն միջակները միացուած են կա՛մ թաւերուն և կա՛մ նուրբերուն հետ. սխալ կը համարի նաև, այս անգամ յանիրաւի, ինչպէս պիտի տեսնենք, արևելահայ կամ կովկասեան արտաբերումը, որովհետև հոն բ, գ, դ կը հնչուին b, g, d, իսկ պ, կ, տ՝ p, c, t, և փ, ք, թ՝ ph, ch, th,։ Մինչդեռ ըստ իր կարծեաց հին ձևին համաձայն՝ պէտք էր բ, գ, դ ըլլային p, c, t, և պ, կ, տ՝ b, g, d. փ, ք, թ՝ (= φ, χ, θ) ըլլալով նախորդներէն աւելի թաւ։ Այս հաւաստումը արդարացնելու համար կը պնդէ թէ Եւրոպացիք փոխած են այժմ իրենց b, g, d գրերուն հին հնչումը, և զանոնք նոր բացուցած են, մինչ առաջ յոյն և լատին հնչումներով՝ p, c, t գրե՛րն էին «նուրբներ»։ Դարձեալ՝ իրեն յատուկ իմաստներ կուտայ նուրբ, միջակ, թաւ բառերուն։ Եւրոպացի հեղինակներ կը մէջբերէ ըսելու թէ այժմ g նուրբ է և c՝ «ստուար»։ և որովհետև մեր հին քերականներէն Թրակացիի թարգմանութեան մէջ բ, գ, դ գրերը միջակ կոչուած են և պ, կ, տ՝ նուրբ, բ, գ, դ–ն կը նոյնացնէ հնութեան մէջ p, c, t-ին, և արդի բանասէրներուն "douce» ըսածները, այսինքն b, g, d գրերը, կը նոյնացնէ մեր երգնկացիին «նուրբ» ըսածներուն այսինքն՝ պ, կ, տ–ի հետ։

ա. Բայց սխալ է ըսել թէ Եւրոպացիք փոխած են իրենց գրերուն հնչումները, և թէ ի հնումն b, g, d կը հնչուէին p, c, t-ի պէս և փոխադարձաբար. պարզապէս վասնզի այդ մասին ապացոյց չկայ։

բ. Հ. Վ. Հացունի իր գեղեցկօրէն գրած գուգադրութեանց երևոյթին մէջ տիրող օրէնքը չէ տեսած, և պատէ պատ կը զարնուի՝ յիշեալ գրախումբերու մասին իր սխալ տեսութեան սկզբունքէն չեզած չըլլալու համար։

գ. Սխալ է Հ. Հացունիի հասկցողութիւնը, բնախօսականօրէն, «նուրբ», «միջակ», «թաւ» ածականներուն նշանակութեան վերաբերմամբ։ Իր գիրքը իրեն դէմ է այդ մասին։

դ. Չի նկատեր սեմական լեզուներու տուած փաստը՝ Եւրոպական գրերու հնչման փոխուած ըլլալուն դէմ, ուստի և մեր հնչումներուն (արևմտահայ կամ «արարատեան») անփոփոխ մնացած ըլլալուն դէմ։

Ա. Եւրոպացի բանասէրներուն թափօրէն, զորս Հ. Վ. Հացունի կը տոզանցէ մեր աչքին առջևէն՝ (երես 100 և հհ.) ա՛չ մէկը կ'ըսէ թէ այժմեան b, g, d, գրերուն ակադեմական հնչումը հինին անհամապատասխան է։ Անոնք բոլորն ալ կ'ըսեն միայն՝ թէ b. g, d, գրերու հնչումները "douce» են, զոր Հ. Հացունի կը թարգմանէ «նուրբ կամ լերկ», և թէ p, c, t, fortes են, զորս Հ. Հացունի կը թարգմանէ «ստուար»։ Միայն՝ Մ. Բերչիլ ըսեր է թէ՝ b գիրը յունաց և Հռոմայեցւոց մէջ «բոլորովին նոյնը չէր ինչ որ մեր քով»։ Այս չակերտեալ անորոշ խօսքէն զատ՝ ուրիշ ոևէ ապացոյց չէ կըրցած բերել Հ. Վ. Հացունի՝ Եւրոպացւոց գրերուն հնչմանց փոխուած ըլլալուն մասին։ Զուր տեղ չէ ուրեմն որ Բուդապէստի և Միլանի գիտնականներուն «նոր թուեր է» իր կարծիքը (երես 104)։ Զուր տեղ չէ

digitised by A.R.A.R.@